

О. М. Віленчук

Інфраструктурні інституції у системі формування ринку аграрного страхування в Україні

Європейський вектор розвитку національної економіки зумовлює необхідність інституціоналізації інфраструктурних складових ринку аграрного страхування як основи формування взаємовигідних відносин між учасниками страхового процесу. Проаналізовано регіональні показники розвитку страхування сільськогосподарських культур в Україні у весняно-літній період 2013 р. Доведено необхідність використання інституціонального підходу до формування сучасного інфраструктурного середовища у сфері аграрного страхування. Встановлено, що подальший розвиток національного ринку аграрного страхування залежатиме від рівня його інфраструктурного забезпечення на інституціональних засадах. Акцентовано увагу на необхідності формування взаємовигідних страхових відносин в аграрній сфері на основі інституціоналізації зв'язків між учасниками страхового процесу. Відображено роль і значення страхових посередників, державних і недержавних інституцій при формуванні сучасної моделі ринку аграрного страхування в Україні. Сформульовано пропозиції щодо координації зусиль різноманітних інституцій ринку аграрного страхування, спрямованих на посилення прозорості, безпечності та ефекту синергії страхового захисту виробників сільськогосподарської продукції. Ключові слова: інституції, інфраструктура, прями та непрямі страхові посередники, ринок аграрного страхування.

Формування політики продовольчої безпеки країни має ґрунтуватися на використанні сучасних інструментів нейтралізації та локалізації ризиків в аграрній сфері. Світовий досвід показує, що одним з найефективніших інструментів, який є у розпорядженні виробника сільськогосподарської продукції, є страхування. Саме через механізм страхування здійснюється розподіл (перерозподіл) фінансових ресурсів, ризиків і відповідальності щодо забезпечення необхідної циклічності процесу виробництва, переробки та реалізації сільськогосподарської продукції.

Сучасні інтеграційні та глобалізаційні тенденції руху капіталів ставлять нові вимоги й до розвитку ринку страхування. Однією з таких ключових вимог є формування та функціонування інфраструктурних інституцій, які забезпечують основу для розвитку страхової діяльності в аграрній сфері. Від зрілості та ефективності взаємодії інфраструктурних інституцій залежать можливості формування цивілізаційних фінансово-економічних відносин на ринку аграрного страхування.

Основоположником страхової науки в Україні прийнято вважати академіка К. Воблого, який у 1915 р. опублікував першу монографію на тему: «Основы экономии страхования» [2]. Фундатором теорії інституціоналізму прийнято вважати лауреата Нобелівської премії з економіки Д. Норта (1993 р.) [13]. Вагомий внесок у розвиток інституціонального забезпечення розвитку економічних відносин у суспільстві зробили всесвітньо відомі вчені-економісти такі, як: А. Грейф [19]; Р. Йохімсен [20]; Р. Коуз [9]; А. Олейник [15]; О. Вільямсон [18]. Питання формування і функціонування національного страхового ринку з відповідним його інституціональним забезпеченням відображено у працях: В. Базилевича [1]; Г. Козоріза [8]; О. Козьменко [10; 11]; С. Навроцького [12] та ін. Значними науковими здобутками зазначених авторів стали їх вагомні напрацювання щодо розвитку теорії, методології та практики страхування відповідно до потреб сьогодення; формування сучасних підходів до відтворення дієвих механізмів страхового захисту юридичних і фізичних осіб; забезпечення умов для капіталізації страхового ринку та адаптації його функціонування до загальноєвропейського та світового простору. Проте проблеми інституціоналізації інфраструктурного забезпечення, особливо ринку аграрного страхування, залишаються поза увагою багатьох учених-економістів, що й зумовило актуалізацію теми дослідження.

Метою статті є розкриття теоретико-методологічних аспектів формування та функціонування інфраструктурних інституцій на ринку аграрного страхування як основи для забезпечення еквівалентності страхових інтересів його учасників. Завданням дослідження є відображення ролі та значення прямих і непрямих посередників, а також інфраструктурних інституцій за умов розвитку страхових відносин в аграрній сфері.

Наявні тенденції розвитку ринку аграрного страхування в Україні свідчать про зростання інтересу виробників сільськогосподарської продукції до страхування. У 2013 р. загальна застрахована площа сільськогосподарських угідь становила 869 тис. га, що на 316 тис. га, або на 57,1% більше, ніж у 2010 р. Серед сільськогосподарських культур аграрії найбільш активно страхували: озимий рапс (294 договорів); озиму пшеницю (220 договорів) та озимий ячмінь (220 договорів). Сума страхових платежів за 2013 р. склала 135,4 млн грн, що на 63,3 млн грн, або на 53,2% більше за показники 2010 р. [17, с. 19].

Дослідження у регіональному вимірі показують, що лідерами за укладеними договорами аграрного страхування у 2013 р. були: Вінницька (129 договорів), Дніпропетровська (117 договорів), Полтавська (110 договорів), Кіровоградська області (92 договори) (табл. 1). Найбільша кількість заявлених збитків була зафіксована у південних областях України – Херсонська (15 заяв), Миколаївська області (12 заяв), АР Крим (9 заяв) і Запорізька область (6 заяв). Загальна територія площ сільськогосподарських культур, на якій аграрії зазнали втрат,

Таблиця 1

Регіональні відмінності страхування сільськогосподарських культур у весняно-літній період 2013 р.

Область	Кількість договорів, шт.	Застрахована площа, га	Страхова сума, грн	Страхові премії, грн	Постраждала площа, га
АР Крим	20	25348	58399509	1414140	2762
Вінницька	129	50479	378141163	11178884	238
Волинська	24	9326	73445746	2570601	0
Дніпропетровська	117	59243	267908847	5926377	1145
Донецька	37	22196	92181616	2146474	264
Житомирська	44	15017	81091783	2791921	1053
Закарпатська	12	2166	20178713	771825	277
Запорізька	35	23035	134425706	3782853	1362
Івано-Франківська	19	4661	38009175	1330321	0
Київська	59	27684	225200052	6488836	180
Кіровоградська	92	48422	315494631	9889432	0
Луганська	24	23529	118673510	3604353	254
Львівська	12	7015	47137429	1621092	50
Миколаївська	54	18969	101421556	3549754	3539
Одеська	17	5080	22839496	795632	0
Полтавська	110	87119	563376083	13988993	0
Рівненська	7	5952	49837111	1308373	40
Сумська	66	29635	187239772	5881762	1290
Тернопільська	53	17119	139784463	4687542	0
Харківська	41	23185	162207674	5264436	0
Херсонська	40	25616	169820436	4379856	13906
Хмельницька	64	22534	199576297	5943665	0
Черкаська	32	13777	140176650	3824159	86
Чернівецька	3	501	3829000	134015	0
Чернігівська	71	20591	143930234	4747424	10
Усього	1182	588200	3734326651	108022723	26456

* Розраховано за даними Порталу про сільськогосподарське страхування [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.agroinsurance.com>

становила 26456 га. Сума сплаченого відшкодування усіма страховиками за збитками у весняно-літній сезон 2013 р. становила 8,610 млн грн [17, с. 20].

Позитивні тенденції розвитку національного ринку аграрного страхування свідчать про поступове зростання довіри селян до цього інструменту захисту їх майнових інтересів. У той же час важливо наголосити на значному потенціалі розвитку цього сегмента страхового ринку в Україні, оскільки страхуванням сільськогосподарських культур покрито лише 5% площ. Цей показник у фермерських господарствах Канади, США та Іспанії становить від 55% до 80% відповідно [14]. Реалізація потенціалу формування та функціонування дієвої моделі страхових відносин в аграрній сфері можлива лише за умов відтворення сучасного інфраструктурного забезпечення на інституціональній основі.

Лауреат Нобелівської премії з економіки Д. Норт (1993 р.) стверджує, що «інституції – це правила гри в суспільстві або, точніше, придумані людьми обмеження, які спрямовують людську поведінку в певне річчище. І, як наслідок, вони структурують стимули в процесі людського обміну – політичного, соціального чи економічного» [13, с. 11]. Розкриття змісту поняття «інституції» зумовлює необхідність дослідження певного середовища, у якому відбуваються постійні зміни під впливом подій інституціонального характеру. На думку американського економіста О. Вільямсона, «інституціональне середовище – це правила гри, що визначають контекст, у якому відбувається економічна діяльність» [18, с. 31] і «це основні політичні, соціальні і правові умови, які є базою для виробництва, обміну і споживання» [18, с. 5].

У науковій літературі виокремлюється три групи інституціональної теорії: «класичний» інституціоналізм (формування концептуального інституціонального підходу до вивчення економічних явищ і процесів); «традиційний» (або «старий») інституціоналізм (зосередився на вивченні проблем «обмеженої раціональності» ринку та недосконалості інструментів ринкового саморегулювання господарських систем, а також на обґрунтуванні прийнятних меж, форм і засобів державного регулювання ринкової економіки); «нова інституціональна теорія» («новий інституціоналізм», або неоінституціоналізм [9; 15; 19].

Формування сучасної теорії та методології страхових відносин в аграрій сфері потребує інституціалізації цього процесу (рис. 1). Взагалі інститути прийнято поділяти на формальні та неформальні. До базових формальних інститутів належать

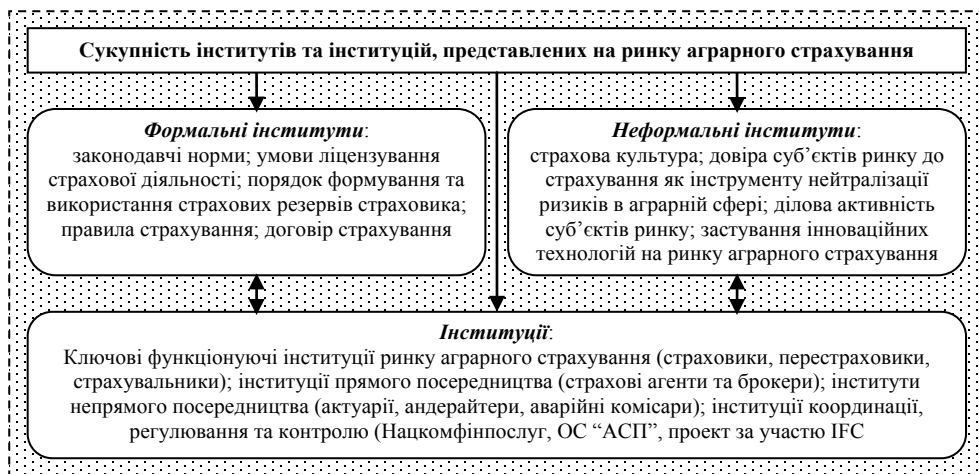

Рис. 1. Розподіл інститутів та інституцій за функціональними ознаками відповідно до потреб розвитку ринку аграрного страхування

Побудовано за власними дослідженнями.

законодавчі норми, які регламентують процес страхування сільськогосподарської продукції, основними з яких є Закон України «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою» від 09.02.2012 р. №4391-VI [5] і Закон України «Про зерно та ринок зерна в Україні» від 04.07.2002 р. №37-IV [6], а також рамковий Закон України «Про страхування» від 07.03.1996 р. №85/96-ВР [7]. Формальні інститути визначають правила та норми присутності суб'єктів на страховому ринку, встановлюючи їх права та обов'язки. Неформальні інститути формуються під впливом найрізноманітніших факторів (соціально-економічних, культурних, релігійних тощо) та багато в чому визнають рівень попиту щодо страхової послуги на ринку. Інституціоналізація страхового процесу неможлива також без функціонування інституцій, які представлені сукупністю суб'єктів, що взаємодіють між собою та забезпечують умови для реалізації певних правил і норм, визначених інститутами ринку аграрного страхування.

Відображення методології страхових відносин з позицій інституціональної теорії зумовлює необхідність висвітлення форм і методів взаємодії між суб'єктами та об'єктами страхування щодо формування ефективної системи страхового захисту на селі. З точки зору інституціоналізму страховий ринок розглядається як сукупність інститутів та інституцій і відповідних їм механізмів, що структурують поведінку економічних агентів з приводу створення, купівлі, продажу і споживання страхових послуг. При цьому під економічними агентами розуміють страхувальників, страховиків і представників інфраструктури ринку [4, с. 210].

Дослідження інституціональної теорії страхового ринку породжує необхідність здійснення характеристики його структури. Під структурою страхового ринку розглядають співвідношення попиту і пропорції між різними інституціями, суб'єктами (страхові компанії та страхувальники) й об'єктами (види й технології страхування) страхового ринку, які виникають і відтворюються у зв'язку з процесом страхування. Інституційна структура страхового ринку в науковій літературі розглядається як сукупність соціально-політичних, організаційно-економічних і правових норм, що є базою для створення, просування і споживання страхових послуг на основі контрактів – договорів страхування (інституційне середовище), а також сукупність організацій, що професійно займаються страховою діяльністю або її регулюванням (організаційна структура) [10, с. 37].

У системі інституціонального забезпечення ринку аграрного страхування вагоме місце посідають інфраструктурні інституції. Формування сучасної інфраструктури розглядається як одна з основних передумов здійснення економічної діяльності суб'єктами господарювання та успішної реалізації їх майнових інтересів у середовищі ринкового типу. Один з основоположників теорії інфраструктури професор Кільського університету (Німеччина) Р. Йохімсен розглядав інфраструктуру як суму матеріальних, інституційних закладів та особистісних умов, які надаються у розпорядження економічних суб'єктів і створюють умови для повної інтеграції та забезпечення максимально можливого рівня розвитку господарської діяльності [20].

Дослідження змісту поняття інфраструктури в системі координат страхових відносин пов'язують з рівнем зрілості та сталості розвитку учасників процесу страхування. Найбільш повне та ґрунтовне визначення цього поняття дає професор О. В. Козьменко, яка визначає інфраструктуру страхового ринку як систему інститутів сприяння створенню, купівлі-продажу і споживанню страхових послуг і відповідних цим інститутам різних регулюючих механізмів, таких, що забезпечують економічно вигідні умови для ефективного взаємодії між страхувальниками і страховиками на страховому ринку [11, с. 33].

Інфраструктурне забезпечення ринку аграрного страхування формується із сукупності інституцій, які активізують страхову діяльність і створюють

умови для нарощування кількісних і якісних показників її розвитку. Основна мета інфраструктурного забезпечення ринку аграрного страхування полягає у формуванні системних взаємовигідних зрозумілих, прозорих і тривалих соціально-економічних відносин між страхувальником, страховиком та іншими особами, задіяними у процесі страхування. Інституціональними складовими інфраструктурного забезпечення ринку аграрного страхування є: ключові функціонує інституції; інституції прямого і непрямого посередництва та інституції координації, регулювання та контролю (рис. 2).

Основою для створення та функціонування ринку аграрного страхування, безумовно, є страховики, перестраховики та страхувальники. Здійснюючи між собою розподіл і перерозподіл сільськогосподарських ризиків у межах, передбачених договорами страхування, ключові суб'єкти ринку забезпечують реалізацію власних соціально-економічних інтересів у страховому процесі.

За умов наявності значної кількості страхувальників, страховиків, різноманітних ризиків, які можуть статися під час сільськогосподарської діяльності, виникає потреба у професійному страховому посередництві, що передбачає створення сприятливих умов для підвищення ділової активності, прозорості та взаємопорозуміння учасників ринку, а також їх забезпечення фінансово-економічною, технічною, маркетинговою, організаційною, правовою та іншою інформацією, яка є необхідною при прийнятті рішення щодо страхування. Інститути посередництва на ринку аграрного страхування здійснюють як страху (залучаючи страхових агентів і брокерів), так і не страху (залучаючи актуаріїв, андеррайтерів, аварійних комісарів) діяльність. Їх головна місія полягає у створенні сприятливого середовища для укладання, ведення та обслуговування договорів страхування.

В Італії, Словенії, Португалії, Польщі, Нідерландах та інших країнах ЄС на досить високому рівні розгалужена система агентських відносин. У науковій літературі страховий агент розглядається як довірена фізична чи юридична особа, яка від імені та за дорученням страховика здійснює в його інтересах і межах отриманих повноважень аквізицію та інші операції щодо обслуговування договору страхування [3, с. 412]. На ринках Бельгії, Словаччини, Великої Британії основним каналом збуту на цих сегментах ринку є брокери.

Посередницька діяльність страхових агентів, страхових (перестрахових) брокерів спрямована на розширення страхового ринку, забезпечення ефективнішої взаємодії між страховиком і страхувальником, поширення та популяризацію страхових послуг серед економічно активних верств населення. Інтеграційні та глобалізаційні тенденції на страхових ринках Європи та в інших країнах світу створюють додаткові умови для реалізації професійної діяльності страхових посередників у контексті налагодження ділових стосунків між суб'єктами страхування.

Розвиток посередницької діяльності на ринку страхових послуг передбачає також активне функціонування непрямих страхових посередників. Таких посередників прийнято вважати не страховими, тобто вони не приймають безпосередньої участі у процесі укладання та дії договорів страхування. Проте вони виконують надзвичайно важливі функції: консультативні; інформаційні; рекламні; кредитно-банківські; фінансові; валютні; аудиторські; нотаріальні; юридичні; біржові та інші послуги, без яких неможливе функціонування сучасного ринку страхових послуг.

Основним державним регулятором страхової діяльності в Україні є Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. Основні функції Комісії зводять до: здійснення контролю за страховою діяльністю задля дотримання вимог законодавства України про страхування, створення сприятливих умов щодо ефективного розвитку страхових послуг, запобігання неплатоспроможності страховиків і захисту інтересів страхувальників; ведення

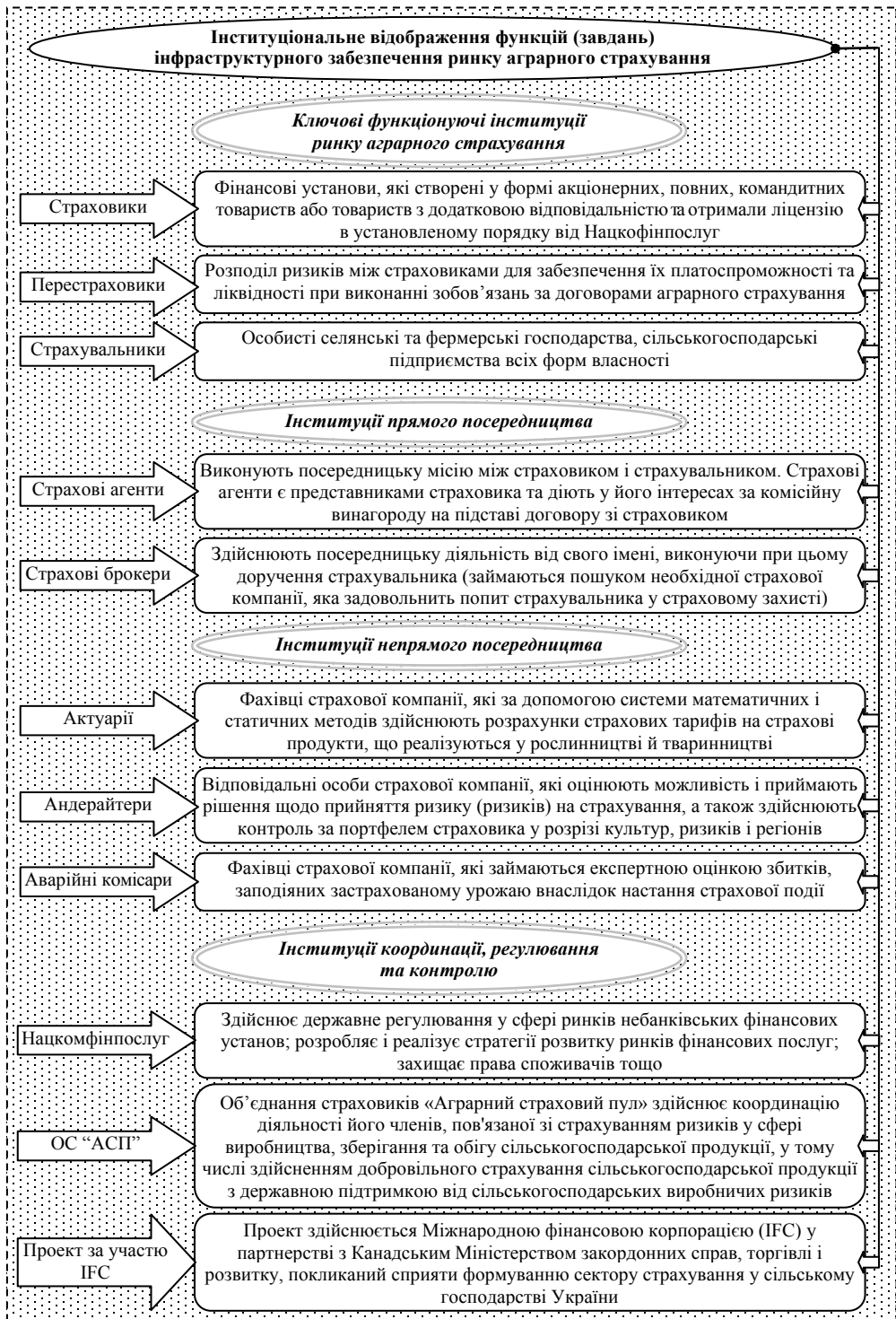

Рис. 2. Інституціональні складові інфраструктурного забезпечення ринку страхування аграрного

Побудовано за власними дослідженнями.

єдиного державного реєстру страховиків (перестраховиків) і державного реєстру страхових і перестрахових брокерів; видачі ліцензій страховикам на здійснення страхової діяльності та проведення перевірок їх відповідності виданій ліцензії; розробки правил формування, обліку і розміщення страхових резервів; підготовки та перепідготовки кадрів; участі у міжнародному співробітництві тощо.

Ефективність державного нагляду за страховою діяльністю визначається ступенем взаємодії між суб'єктами страхування, а також рівнем прозорості, безпечності та стабільності страхового ринку в інтересах його учасників. Інституціональні зв'язки між учасниками ринку мають посилюватись, страхові продукти за кількісними та якісними властивостями мають відповідати інтересам страхувальників, а страховий захист аграріїв має бути гарантованим на випадок настання страхової події. Тобто страховий нагляд має забезпечити збалансування інтересів усіх суб'єктів страхових відносин страховика, страхувальника та держави заради створення сприятливих умов для безперервного процесу виробництва й переробки сільськогосподарської продукції.

При формуванні інституціонального середовища важлива роль відводиться різноманітним об'єднанням щодо розвитку ринку аграрного страхування. Так, у 2011 р. було створене Аграрне страхове бюро – спеціалізоване об'єднання страхових компаній, які надають послуги зі страхування сільськогосподарської продукції. Це об'єднання представляє спільні інтереси агростраховиків у відносинах як з державою, так і з міжнародними перестраховиками. Бюро покликане забезпечити цивілізоване й ефективне страхування сільськогосподарської продукції, що сприятиме стабілізації доходів аграріїв, посиленню позицій України як світової житниці та забезпеченню продовольчої безпеки держави [14].

З 2009 р. започаткована діяльність Міжнародної фінансової корпорації IFC (група Світового банку) та Канадського агентства міжнародного розвитку (CIDA) в межах реалізації проекту «Розвиток агрострахування в Україні» [16]. Впровадження цього проекту передбачає створення ефективно діючої системи аграрного страхування в нашій державі. Результатом дії цього проекту було впровадження на страховому ринку нових стандартних страхових продуктів для озимих зернових (пшениці, жита, тритикале), ярих зернових (пшениці та ячменю), озимого ріпаку, а також для кукурудзи, цукрових буряків і соняшника. Проект «Розвиток агрострахування в Україні» виконує роль незалежного консультанта, що сприяє співпраці усіх учасників на агростраховому ринку – держави, страхових компаній і виробників сільськогосподарської продукції, при цьому не бере участі у процесі прийняття рішень.

Авторська інтерпретація розвитку інфраструктурних інституцій на ринку аграрного страхування базується на необхідності максимальної координації та збалансуванні фінансово-економічних інтересів інститутів прямого і непрямого посередництва, а також інфраструктурних інституцій для гарантування належного рівня страхового захисту аграріїв. Подальше реформування інфраструктурного середовища у сфері аграрного страхування спрямоване на забезпечення синергетичних ефектів від взаємодії учасників страхового процесу. Потенціал синергії має бути акумульований і спрямований на захист майнових інтересів страхувальників, а також інтересів страховиків щодо капіталізації їх фінансово-економічних ресурсів як основи для виконання взятих на себе зобов'язань за договорами страхування. Основний пріоритет діяльності інфраструктурних інститутів ринку аграрного страхування полягає у формуванні прозорого, безпечного, ефективного середовища, у якому будуть максимально захищені економічні, соціальні, фінансові та правові інтереси суб'єктів ринку (рис. 3).

Ефект синергії взаємодії інфраструктурних інституцій на ринку аграрного страхування проявляється у: збільшенні укладених договорів сільськогосподарського страхування; зростанні суми сплачених премій за страхові послуги; розширенні асортименту страхових продуктів для аграріїв; наявності часткової

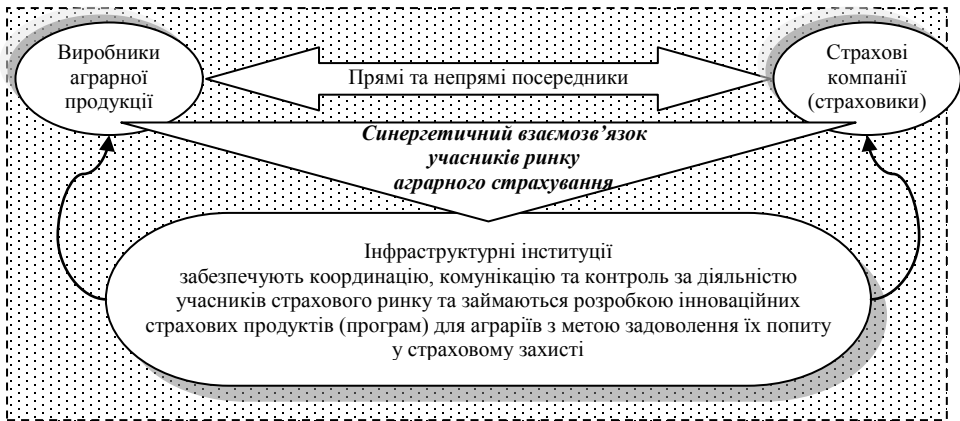

Рис. 3. Синергетичні ефекти від взаємодії учасників страхового процесу

Побудовано за власними дослідженнями.

компенсації вартості страхових платежів аграріїв через діючий механізм державного субсидування; а також своєчасності та повноті виплати страхового відшкодування у разі настання страхової події. Досягнення бажаних ефектів можливе лише за умов формування системи консолідованої відповідальності учасників страхового процесу, підвищення їх страхової культури і довіри до страхування як інструменту забезпечення продовольчої безпеки країни.

Формування сучасної моделі інфраструктурного забезпечення ринку аграрного страхування на інституціональних засадах сприятиме прозорості, відповідальності та фінансово-економічній обґрунтованості управлінських рішень стосовно страхування як інструменту розподілу ризиків між учасниками страхового процесу. Забезпечення подальших системних інфраструктурних трансформацій на ринку аграрного страхування полягає у: збалансуванні попиту та пропозицій на страхові продукти; диверсифікації вартості страхових послуг відповідно до потреб аграріїв у страховому захисті; підвищенні купівельної спроможності аграріїв, у тому числі і за рахунок державного субсидування; формуванні достатнього рівня капіталізації страховиків для гарантування їх платоспроможності та ліквідності у короткостроковому та довгостроковому періодах; створенні необхідних умов щодо перестраховування ризиків в аграрній сфері.

Отже, підвищення конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості ринку аграрного страхування можливе лише за умов його інфраструктурного забезпечення. Професійна діяльність страхових посередників, державних і недержавних інституцій, задіяних на страховому ринку, формують кількісні і якісні параметри страхової діяльності в аграрній сфері. Від узгодженості між інфраструктурними інституціями страхового ринку залежить рівень страхового захисту аграріїв, а також фінансово-економічна спроможність страховика виконувати взяті на себе зобов'язання за договорами страхування. Подальші дослідження будуть спрямовані на методологічне обґрунтування інституціональних перетворень на ринку аграрного страхування.

Список використаних джерел

1. Базилевич В. Д. Сучасна парадигма страхування: суть та протиріччя / В. Д. Базилевич // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка: Економіка. – 2006. – №81-82. – С. 9-13.
2. Вобльїй К. Г. Основи економії страхування / К. Г. Вобльїй. – Тернопіль : Економічна думка, 2001. – 238 с.
3. Ефимов С. Л. Энциклопедический словарь. Экономика и страхование / С. Л. Ефимов. – М. : Церих-ПЭЛ, 1996. – 528 с.
4. Журавка О. С. Економічний зміст понять, що характеризують страховий ринок та його структуру / О. С. Журавка // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2009. – №3(6). – С. 208-211.

5. Закон України «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою» від 9 лютого 2012 р. №4391-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>
6. Закон України «Про зерно та ринок зерна в Україні» від 4 липня 2002 р. №37-IV [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>
7. Закон України «Про страхування» від 7 березня 1996 р. №85/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>
8. Козоріз Г. Г. Капітал і капіталізація страхового ринку України / Г. Г. Козоріз. – К. : Ун-т банк. справи НБУ, 2010. – 327 с.
9. Коуз Р. Г. Фирма, рынок и право / Р. Г. Коуз ; пер. с англ. – М. : Новое издательство, 2007. – 224 с.
10. Козьменко О. В. Страховий і перестраховий ринки в епоху глобалізації : монографія / О. В. Козьменко. – Суми : Університетська книга, 2011. – 388 с.
11. Козьменко О. В. Страхування і страховий ринок: термінологія, законодавство і динаміка розвитку : монографія / О. В. Козьменко. – Суми : Ділові перспективи, 2006. – 68 с.
12. Навроцький С. А. Стан та тенденції розвитку сільськогосподарського страхування / С. А. Навроцький // Наука й економіка. – 2012. – Вип. 1. – С. 61-69.
13. Норт Д. С. Інституції, інституційна зміна та функціонування економіки / Д. С. Норт. – К. : Основи, 2000. – 198 с.
14. Виробникам сільгосппродукції [Електронний ресурс] // Веб-сайт Об'єднання страховиків «Аграрний страховий пул». – Режим доступу : <http://uaip.com.ua>
15. Олейник А. Н. Институциональная экономика / А. Н. Олейник. – М. : Инфра-М, 2000. – 416 с.
16. Розвиток агрострахування в Україні [Електронний ресурс] // Міжнародна фінансова корпорація (IFC, Група Світового банку). – 2013. – Режим доступу : <http://www.ifc.org/ukraine/ag-ins>
17. Рынок агострахования Украины в 2013 г. [Электронный ресурс] / Портал TRISTAR.com.ua. – 2014. – 01.04.– Режим доступу : http://tristar.com.ua/1/art/rynok_agrostrahovaniia_ukrainy_v_2013_godu_32909.html
18. Уильямсон О. И. Экономические институты капитализма. Фирмы, рынки, отношенческая контрактация / О. И. Уильямсон. – СПб : Лениздат, 1996. – 702 с.
19. Greif A. Historical and Comparative Institutional Analysis / A. Greif // American Economic Review, American Economic Association. – 1998. – Vol. 88 (2), May – P. 80-84.
20. Jochimsen R. Theorie der Infrastruktur. Grundlagen der marktwirtschaftlichen Entwicklung / R. Jochimsen. – Tübingen, 1966. – 99 p.

References

1. Bazylevych, V. D. (2006). Suchasna paradyhma strakhuvannya: sut' ta protyrichchya [Modern insurance paradigm: the nature and contradictions]. In *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu im. Tarasa Shevchenka: Ekonomika [Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv: Economics]: Vol. 81-81.* (pp. 9-13). Kyiv: Taras Shevchenko National University. [in Ukrainian].
2. Voblyy, K. G. (2001). *Osnovy ekonomii strakhovaniya [Fundamentals of insurance economics]*. Ternopil: Economic thought. [in Russian].
3. Yefimov, S. L. (1996). *Entsiklopedicheskiy slovar'. Ekonomika i strakhovaniye [Encyclopedic dictionary. Economy and insurance]*. Moscow: Serih-PEL. [in Russian].
4. Zhuravka, O.S. (2009). Ekonomichnyy zmist ponyat' shcho kharakteryzuyut' strakhovyy rynek ta yoho strukturu [Economic meaning of characterizing the insurance market and its structure]. In *Visnyk Universytetu bankivskoyi spravy Natsionalnoho banku Ukrayiny [Bulletin of the University of Banking National Bank of Ukraine]: Vol. 3(6)* (pp. 208-211). Kyiv. [in Ukrainian].
5. Supreme Council of Ukraine (2012). *Pro osoblyvosti strakhuvannya sil'skohospodars'koyi produktsiyi z derzhavnoyu pidtrymkoyu [On peculiarities of agricultural production insurance with state support]: Law of Ukraine*, adopted on 2012, February 9, 4391-VI. Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua> [in Ukrainian].
6. Supreme Council of Ukraine (2002). *Pro zerno ta rynek zerna v Ukrayini [On Grain and Grain Market in Ukraine]: Law of Ukraine*, adopted on 2002, July 4, 37-IV. Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua> [in Ukrainian].
7. Supreme Council of Ukraine (1996). *Pro strakhuvannya [On Insurance]: Law of Ukraine*, adopted on 1996, March 7, 85/96-ВР. Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua> [in Ukrainian].
8. Kozoriz, G. G. (2010). *Kapital i kapitalizatsiya strakhovoho rynku Ukrayiny [The capital and the capitalization of the insurance market of Ukraine]*. Kyiv: University of Banking of the National Bank of Ukraine. [in Ukrainian].
9. Coase, R. H. (2007) *Firma, rynek i pravo [Firm, market and law]*. Moscow: The New Publishing House [in Russian].
10. Kozmenko, O. V. (2011). *Strakhovyy i perestrakhovyy rynky v epokhu hlobalizatsiyi [The insurance and reinsurance markets in the era of globalization]*. Sumy: University Book. [in Ukrainian].
11. Kozmenko, O. V. (2006). *Strakhuvannya i strakhovyy rynek: terminolohiya, zakonodavstvo i dynamika rozvytku [Insurance and the insurance market: terminology, legislation and development dynamics]*. Sumy: Business Prospects. [in Ukrainian].

12. Navrotskiy, S. A. (2012). Stan ta tendentsiyi rozvytku sil's'kohospodars'koho strakhuvannya [Status and trends of agricultural insurance development]. *Nauka y ekonomika – Science and Economics*, 1, 61-69. Khmelnytsky: Khmelnytsky University of Economics. [in Ukrainian].
13. North, D. C. (1990). *Instytutsiyi, instytutsiyna zmina ta funktsionuvannya ekonomiky [Institutions, institutional change and economic performance]* (Translated from English in 2000). Kyiv: Osнова. [in Ukrainian].
14. Association of Insurers “Agricultural insurance pool” (2014). Vyrobynkam sil'hosprodukttsiyi [To producers of agricultural products]. Retrieved from <http://www.uaip.com.ua> [in Ukrainian].
15. Oleynik, A. N. (2000). *Instytutsiyal'naya ekonomika [Institutional Economics]*. Moscow: INFRA-M Publishing House. [in Russian].
16. International Finance Corporation of World Bank Group (2013). Rozvytok ahrostrakhuvannya v Ukraini [Agri-insurance development in Ukraine]. Retrieved from <http://www.ifc.org/ukraine/ag-ins> [in Ukrainian].
17. Portal TRISTAR.com.ua (2014, April 01). *Rynok agrostrakhovaniya Ukrainy v 2013 g. [Agricultural insurance market in Ukraine]* (Analytical study). Retrieved from http://tristar.com.ua/1/art/rynok_agrostrahovaniya_ukrainy_v_2013_godu_32909.html [In Ukrainian].
18. Williamson, O. E. (1985). *Ekonomicheskiye instituty kapitalizma. Firmy, rynki, otnoshencheskaya kontraktatsiya [The economic institutions of capitalism. Firms, markets, relational contracting]* (Translated from English in 1996). St. Petersburg: Lenizdat. [in Russian].
19. Greif, A. (1998). Historical and Comparative Institutional Analysis. *American Economic Review*, American Economic Association, Vol. 88 (2), 80-84.
20. Jochimsen, R. (1966). Theorie der Infrastruktur. Grundlagen der marktwirtschaftlichen Entwicklung [Theory of infrastructure. Fundamentals of market economy development]. Tübingen [in German].

Vilenchuk O. M. Infrastructure institutions in the system of agricultural insurance market development in Ukraine.

European vector of national economy development causes the necessity of institutionalization of infrastructure elements of agricultural insurance market as a basis for the formation of mutually beneficial relations between the parties of the insurance process. The aim of this article is to outline the theoretical and methodological aspects of the formation and operation of infrastructure institutions on agricultural insurance market as a basis for providing the equivalence of insurance interests of its members. A methodological research tool is a systematic method of studying economic phenomena and processes of agricultural insurance market institutional support. The author uses such techniques as induction; deduction; synthesis and comparative analysis to generalize authors' views on the development of the infrastructure component of the agricultural insurance market on institutional basis. The article reveals positive trends in development of the agricultural market in Ukraine during 2010-2013. The author analyses the regional indicators of crop insurance development in Ukraine during the spring-summer 2013 period. According to statistics for the concluded agricultural insurance contracts and insured areas Vinnitsa, Poltava, Dnipropetrovsk and Kirovograd regions take the leading positions. The article proves the necessity of using institutional approach to form modern infrastructure environment in the field of agricultural insurance. The further national agricultural insurance market development depends on the level of its infrastructure support on institutional basis. The article emphasizes the importance of mutually beneficial relations development in the agricultural insurance sector based on the institutionalization of relations between the parties of the insurance process. Moreover the role and importance of insurance intermediaries, public and private institutions in the formation of modern model of agricultural insurance market in Ukraine are studied in the article. The results of the research demonstrate the necessity of forming synergistic effects according to the interaction of the insurance process participants. The synergy effect of infrastructure institutions interaction on agricultural insurance market appears in: increment of signed agricultural insurance contracts; increment of premiums paid amount for the insurance services; enhancement the variety of insurance products for farmers; presence of partial compensation of the insurance premiums farmers cost through the current mechanism of state subsidies, as well as timeliness and completeness of insurance indemnity payment in case of the insured event. Thus, the achievement of the desired effects is possible under the following circumstances: formation of a consolidated system of the insurance process liability; increase of their insurance culture and confidence in insurance trust as a tool to ensure food security.

Key words: institutions; infrastructure; direct and indirect insurance intermediaries; agricultural insurance market.

Віленчук Олександр Миколайович – кандидат економічних наук, доцент, докторант, доцент кафедри фінансів і кредиту Житомирського національного агроекологічного університету (e-mail: vilenchuk@ukr.net).

Vilenchuk Oleksandr Mykolayovych – Ph.D., Assoc. Prof., Doctoral Postgraduate, Associate Professor of the Department of finance and credit of the Zhytomyr National Agroecological University.

Надійшло 28.05.2015 р.